

Dr. Andrei IRINA

**CONVERTIREA RELIGIOASĂ
ȘI
CONCEPTUL BIBLICO-PATRISTIC
DE CONVERTIRE**

**Importanța lor
în misiunea actuală a Bisericii**

DOXOLOGIA
Iași, 2026

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i> (Pr. prof. univ. dr. emerit Valer Bel).....	9
<i>Prefață</i> (Pr. prof. emerit dr. Gheorghe Petraru)	11
INTRODUCERE	15
1. Argumentele și obiectivele cercetării	15
2. Relevanța temei abordate din punct de vedere teologic și misiologic	19
3. Noi orizonturi în cercetarea convertirii religioase.....	22
4. Stadiul cercetării la nivelul studiilor de specialitate	26
5. Metodologia și instrumentele cercetării.....	31
6. Structura cadru a lucrării	32
I. CONVERTIREA RELIGIOASĂ, UN FENOMEN COMPLEX PENTRU MISIUNEA ACTUALĂ A BISERICII. EXPLORĂRI RELIGIOASE.....	35
1.1. Convertirea religioasă - un indice al revitalizării religioase într-o lume post-seculară	35
1.1.1. Secularism și revitalizarea religioasă: o realitate antagonică în compusul societății contemporane.....	35
1.1.2. Intensificarea pluralismului religios și metamorfoze religioase în dinamica globală	39
1.1.3. Resurgența religioasă în date statistice	42
1.2. Convertirea religioasă - explorări conceptuale și cadre interpretative	45
1.2.1. Aproximări definiționale.....	45
1.2.2. Convertirea ca vindecare a unui sine divizat (William James)....	47
1.2.3. Modelul original al procesului de convertire (J. Lofland și R. Stark)	49
1.2.4. Convertirea ca disrupție a identității (Richard Travisano)	52
1.2.5. Convertirea ca proces activ (R. Straus).....	54
1.2.6. O abordare a convertirii prin socializare și rețele sociale (Arthur Greil).....	55
1.2.7. Convertirea ca o schimbare de paradigmă (Max Heirich)	56
1.2.8. Teoria rolului în convertire (David G. Bromley și Anson D. Shupe).....	57
1.2.9. Convertirea și angajamentul ca tipuri specifice de socializare (T. Long și J. Hadden)	58
1.2.10. Rolul de convertit în cadrul unui univers de discurs specific (D.A. Snow și R. Machalek)	60
1.2.11. Conflictul de paradigmă între abordările convertirii active și pasive (J. T. Richardson)	64

1.2.12. Modele de convertire prin alegere rațională (C. D. Gartrell și Z. K. Shannon / R. Stark și R. Finke)	66
1.2.13. Participarea religioasă în actul convertirii (H. Gooren)	69
1.3. Etapele convertirii în schema cadru a lui Lewis R. Rambo și Charles E. Farhadian	70
1.3.1. Etapa 1 - <i>context</i> : câmpuri de forțe dinamice	71
1.3.2. Etapa 2 - <i>criza</i> : catalizator pentru schimbare	72
1.3.3. Etapa 3 - <i>misiunea</i> : căutarea mântuirii	73
1.3.4. Etapa 4 - <i>întâlnirea</i> : interacțiunea cu noi opțiuni	74
1.3.5. Etapa 5 - <i>interacțiunea</i> : crearea de noi identități	74
1.3.6. Etapa 6 - <i>angajamentul</i> : consolidarea noilor orientări spirituale	76
1.3.7. Etapa 7 - <i>consecințele</i> : evaluarea efectelor convertirii	76
1.4. O critică a abordărilor convenționale privind convertirea religioasă	79
1.5. Psihologia convertirii	82
1.5.1. Convertirea ca proces	83
1.5.2. Convertirea ca eveniment	84
1.5.3. Convertirea imperceptibilă	85
1.5.4. Convertirea experimentată prin intervenție miraculoasă	86
1.6. Convertirea filosofică și convertirea creștină	89
 II. FUNDAMENTELE BIBLICE	
ALE CONVERTIRII CREȘTINE	93
2.1. Vocabularul biblic al convertirii	93
2.1.1. Conceptul de convertire în Vechiul Testament	93
2.1.2. Terminologia convertirii în Noul Testament (<i>επιστροφή, μετάνοια</i>)	99
2.2. Convertirea în Vechiul Testament	110
2.2.1. Convertirea Vechiului Testament – o întoarcere spre nou?	110
2.2.1.1. Convertirea – latura subiectivă	111
2.2.1.2. Convertirea – latura obiectivă	113
2.2.2. Perioada mozaică și apelul la convertire	114
2.2.3. Ipostaza paradigmatică a convertirii a regelui David	118
2.2.4. Perioada profetică vechi-testamentară	126
2.2.4.1. Convertirea prin pedeapsă (Amos, Ioil, Zaharia)	127
2.2.4.2. Convertire prin mijloace de restaurare. Echilibru între om și natură. (Osea, Ieremia)	133
2.2.4.3. Convertire, gesturi sau ritualuri simbolice (Isaia, Miheia, Iezechiel)	141
2.2.5. Schimbarea calității credinței în Eclesiast	146
2.2.5.1. Păcatul și boala fizică	147
2.2.5.2. Revenirea la smerenie și la respectarea Legii	148
2.2.5.3. Sinceritate, rugăciune și post	149
2.2.6. Convertirea neamurilor în Vechiul Testament. Chemarea lui Avraam	150
2.3. Convertirea ca <i>metanoia</i> în Noul Testament	154

2.3.1. Sfântul Ioan Botezătorul: predicarea convertirii prin pocăință.....	155
2.3.2. Botezul - metanoia fundamentală în creștinismul primar	158
2.3.3. Metanoia ca urmare a lui Hristos și predicarea Împărăției.....	164
2.3.4. Convorbirea lui Iisus cu Nicodim – credința și renașterea spirituală	171
2.3.5. Vindecarea orbului din naștere	178
2.3.6. Convertirea Mariei Magdalena	182
2.3.7. Convertirea Sfântului Apostol Toma	185
2.3.8. Modele biblice de convertire în Evanghelia Luca și Faptele Apostolilor	187
2.3.9. Particularitatea convertirii în viața Sfântului Pavel și în epistolele lui	196
2.3.9.1. Convertirea Sfântului Pavel	196
2.3.9.2. Relecții teologice ale convertirii în epistolele pauline	202
2.3.9.2.1. Credința și pocăința - elemente semnificative ale convertirii la Sfântul Pavel.	203
2.3.9.2.2. Importanța botezului și schimbare interioară a omului	207
2.3.9.2.3. Răspunsul uman în convertire	214
2.3.9.3. Discursul lui Pavel la Atena – convertirea ca „migrare” la o viziune complet nouă asupra lumii. Implicații misiologice astăzi...	216
III. CONVERTIREA ÎN TEOLOGIA PATRISTICĂ.....	221
3.1. Ancorarea conceptului de convertire în experiența Bisericii. Perspective patristice	221
3.1.1. Convertirea în orizontul teologiei Părinților Apostolici	221
3.1.2. Sfântul Clement de la Roma. Practica ascultării în cadrul Bisericii și întoarcerea la tradiție	226
3.1.3. Sf. Iustin Martirul și Filozoful. Ascultarea de Legea lui Hristos - dimensiunea hristologică a convertirii.....	229
3.1.4. Sfântul Irineu de Lyon: dimensiunea eclezială a convertirii.....	234
3.1.5. Sfântul Clement al Alexandriei: dimensiunile particulară, universală, baptismală și martirică a convertirii.....	237
3.1.6. Origen: viața spirituală în convertire. Unirea cu Dumnezeu.....	242
3.1.7. Sfântul Grigorie de Nissa. Convertirea și starea dinainte de păcat	249
3.1.8. Fericitul Augustin. Cele trei niveluri de convertire.	250
3.2. Elementele teologice patristice ale convertirii.....	258
3.2.1. De la <i>epistrephein</i> la unire mistică (îndumnezeire).....	258
3.2.2. De la <i>metanoia</i> spre viața spirituală.....	260
IV. VECTORUL CONVERTIRII ÎN MISIUNEA BISERICII.....	263
4.1. Repere ale misiunii în dinamica convertirii	264
4.1.1. Misiune și prozelitism	264
4.1.1.1. Precizări, demarcații, evaluări	264
4.1.1.2. Calitățile misionarului în lupta cu prozelitismul sectar.....	271

4.1.2. Mărturie, martiriu, întâlnire dialogică - sinteza istorică a misiunii creștine	273
4.1.3. Iisus Hristos - fundamentul convertirii în misiunea Bisericii	281
4.2. Convertirea - de la motiv misionar la o reevaluare a actualității sale.....	284
4.2.1. Limite ale hermeneuticii convertirii. Evaluare misiologică.	287
4.2.2. Interpretarea convertirii personale	291
4.2.3. Dimensiunea eclezială a omului în convertire	293
4.2.4. Dimensiunea etică a convertirii.....	293
4.3. Convertirea în dezbaterile Consiliului Mondial al Bisericilor	294
4.4. Schematizarea procesului convertirii la creștinism după misiologul și antropologul Alan R. Tippett.....	298
4.4.1. Perioada de conștientizare	303
4.4.2. Perioada de decizie	303
4.4.3. Perioada de încorporare	305
4.5. Condiții ale convertirii ortodoxe.....	307
4.5.1. Universalitatea și necesitatea constantă a convertirii azi, ca întoarcere la adevărata menire a omului	307
4.5.2. Convertirea ca revenire în fire	311
4.5.3. Pocăința pentru păcatele din trecut	318
4.5.4. Întoarcerea la voința mântuitoare a lui Dumnezeu.....	321
4.5.5. Smerenia	322
4.5.6. Disponibilitatea spre reînnoirea morală	323
4.6. O sinteză: aspectele convertirii.....	324
V. STUDIU DE CAZ privind experiența convertirii	337
Argument	337
Metodologia	337
Setul de întrebări	342
Rezultate	343
Interpretare.....	352
Concluzie	359
CONCLUZII GENERALE.....	361
BIBLIOGRAFIA	369

CUVÂNT ÎNAINTE

Tema convertirii se află în centrul mesajului creștin și constituie fundamentul vieții eclesiale și al misiunii Bisericii. Într-un context contemporan marcat de secularizare, pluralism religios și relativizare a reperelor spirituale, lectura teologică a convertirii devine nu doar actuală, ci necesară. Volumul semnat de profesorul și doctor în teologie Andrei Irina răspunde acestei necesități printr-un demers teologic amplu, riguros și bine articulat, care valorifică într-o sinteză coerentă dimensiunile biblice, patristice și misiologice ale convertirii creștine.

Lucrarea se distinge prin nivelul științific ridicat și prin soliditatea documentării. Tema este abordată în mod sistematic, cu discernământ teologic și cu o bună cunoaștere a literaturii de specialitate, atât din domeniul teologiei, cât și din cel al studiilor interdisciplinare care au încercat să explice fenomenul convertirii. Autorul demonstrează capacitatea de a integra perspectivele sociologice și psihologice într-un cadru teologic ferm, evitând reduționismele și păstrând specificul revelat al convertirii ca act al chemării divine și al răspunsului liber al omului.

Un aspect deosebit de valoros al volumului îl constituie analiza fundamentele biblice ale convertirii, realizată cu rigoare exegetică și claritate conceptuală. Textele vetero și neotestamentare sunt interpretate în dinamica lor teologică, evidențiind inițiativa lui Dumnezeu în procesul convertirii și transformarea integrală a existenței umane prin pocăință, credință și integrare sacramentală în viața Bisericii. În mod special, convertirea este prezentată nu ca un episod izolat, ci ca o reorientare ontologică a vieții, centrată pe Hristos și pe participarea la viața harică.

Capitolul dedicat teologiei patristice aduce o contribuție importantă prin clarificarea dimensiunii eclesiale și ascetice a convertirii. Părinții Bisericii sunt valorificați într-o lectură coerentă, care arată continuitatea dintre Scriptură, Tradiție și experiența vieții bisericesti. Convertirea este înțeleasă ca dispoziție spirituală de durată, care implică transformarea minții, a voinței și a afectivității, orientând întreaga existență către comuniunea cu Dumnezeu.

Analiza misiologică evidențiază relevanța convertirii în lucrarea Bisericii, clarificând raportul dintre misiune și prozelitism și subliniind importanța mărturiei creștine autentice. Autorul argumentează convingător că misiunea Bisericii nu se reduce la strategii sau tehnici persuasive, ci se exprimă prin viață transfigurată, fidelitate față de Evanghelie și responsabilitate eclesială. Convertirea apare astfel ca realitate constitutivă a existenței Bisericii și ca temei al mărturiei ei în lume.

Studiul de caz inclus în volum conferă lucrării o dimensiune aplicativă relevantă, confirmând orientarea misiologică a cercetării și capacitatea autorului de a aborda fenomenul convertirii și din perspectivă fenomenologică, fără a pierde criteriul teologic. Această abordare întărește valoarea practică a lucrării pentru reflecția pastorală și pentru activitatea misionară contemporană.

În ansamblu, volumul domnului Andrei Irina reprezintă o contribuție teologică matură și necesară, care depășește cadrul unei cercetări academice formale și se impune ca lucrare de referință pentru înțelegerea convertirii creștine în contextul actual. Prin rigoare, erudiție și coerență, această carte oferă teologilor, studenților, preoților și tuturor celor implicați în misiunea Bisericii un instrument valoros de reflecție și aprofundare.

Recomand cu deplină convingere lectura acestui volum, care poate susține o receptare mai exactă a sensului convertirii și poate contribui la întărirea mărturiei creștine în contemporaneitate.

Pr. Prof. Univ. Dr. Emerit Valer Bel
Cluj-Napoca

PREFAȚĂ

Într-un context cultural marcat de pluralism religios și de tendințe de secularizare la diverse niveluri ale vieții publice și private, tema convertirii solicită o abordare sistematică, ancorată în sursele normative ale credinței creștine și în observarea și analiza responsabilă a realităților contemporane. Volumul de față propune o astfel de cercetare, orientată spre înțelegerea convertirii ca realitate teologică, experiență personală și comunitară, eveniment și proces care configurează identitatea eclezială și dinamica mărturiei creștine în lumea actuală și răspunde acestei necesități cu o rigoare remarcabilă, cu o maturitate academică evidentă și cu o amplitudine a investigației care îl recomandă drept contribuție majoră în câmpul Misiologiei Ortodoxe românești.

Lucrarea doctorului în teologie Andrei Irina se distinge prin amplitudinea documentării și prin coerența arhitecturii sale. Structurată în cinci capitole, susținută de o bibliografie extinsă și de un aparat critic consistent, cercetarea oferă o sinteză cuprinzătoare asupra convertirii religioase și asupra conceptului biblico-patristic de convertire, cu relevanță directă pentru misiunea Bisericii în secolul XXI. Demersul are o orientare hermeneutică precisă și evită simplificările uzuale ale fenomenului, insistând asupra complexității sale semantice, istorice și metodologice.

Un prim merit al lucrării constă în plasarea convertirii în câmpul dezbaterilor contemporane din științele sociale fără a dilua specificul teologic al temei. Autorul prezintă cu discernământ principalele modele explicative și cadre interpretative utilizate în psihologia, sociologia și antropologia convertirii, indicând contribuții clasice și moderne care au modelat înțelegerea fenomenului. În același timp, demersul subliniază necesitatea unui aport teologic și misiologic pentru evitarea reducerii convertirii la determinanți exclusiv sociali, culturali sau individuali. Această poziționare conferă cercetării echilibru metodologic și fidelitate față de tradiția eclezială.

Capitolul consacrat fundamentelor biblice oferă o analiză atentă a vocabularului și a experiențelor de convertire din Vechiul și Noul Testament,

integrând dimensiunile personale, comunitare și cultice ale acestei realități. Se evidențiază inițiativa divină în chemarea la întoarcere și dinamica răspunsului uman în cadrul pocăinței și al vieții conforme cu poruncile divine. În plan neotestamentar, convertirea este prezentată ca vocație universală, adresată evreilor și neamurilor, cu accent pe reorientarea integrală a existenței către Hristos și pe integrarea sacramentală în viața Bisericii.

Secțiunea patristică propune o incursiune sintetică și riguros selectată, urmărind modul în care Părinții Bisericii clarifică dimensiunea trinitară a convertirii, rolul lui Hristos în iconomia mântuirii și încorporarea eclezială prin Botez. Convertirea apare ca dispoziție spirituală de durată, cu implicații cognitive, afective și volitive, exprimată prin asceză, reconfigurare morală și maturizare a vieții în Duhul Sfânt. În această perspectivă, volumul prezintă convertirea drept realitate care depășește nivelul unui episod biografic, devenind o orientare a întregii vieți către Dumnezeu în orizontul îndumnezeirii.

Capitolul dedicat misiunii dezvoltă raportul dintre convertire, mărturie și riscurile prozelitismului, propunând o lectură în acord cu ethosul tradiției ortodoxe. Sunt analizate evoluțiile istorice ale misiunii creștine și tensiunile contemporane care solicită clarificări conceptuale și pastorale. Lucrarea insistă asupra mărturiei ca mod de existență eclezială exprimat prin cuvânt, tăcere, faptă și exemplu personal, cu rădăcini apostolice și patristice, în timp ce convertirea este înțeleasă în legătură cu libertatea persoanei și cu angajamentul unei vieți asumate în Biserică.

Studiul de caz bazat pe chestionar aduce o componentă aplicativă relevantă pentru o cercetare misiologică, urmărind motivele și traiectoriile convertirii la creștinismul ortodox și modul de asumare existențială a credinței. Integrarea unui model de etapizare utilizat în literatura de specialitate oferă un cadru analitic util pentru înțelegerea registrelor experienței, fără a transforma convertirea într-o simplă schemă psihosocială. Rezultatul este o perspectivă fenomenologică atent controlată de criterii teologice.

În ansamblu, volumul reprezintă un demers teologico-științific matur, cu relevanță pentru cercetarea academică, pentru reflecția misiologică și pentru viața eclezială. Lucrarea propune o înțelegere clară a convertirii ca realitate constitutivă a existenței Bisericii, ca răspuns vizibil al persoanei la chemarea lui Dumnezeu și ca axă a mărturiei creștine în condițiile presiunilor contemporane. Prin rigoare, erudiție și organizare argumentativă, cercetarea oferă teologiei un instrument de lucru necesar

pentru clarificarea unei teme centrale, cu implicații doctrinare, pastorale și culturale, având o contribuție majoră în câmpul misiologiei ortodoxe românești.

Privesc cu apreciere acest efort intelectual și spiritual, precum și capacitatea autorului de a integra o bibliografie amplă într-o sinteză coerentă, cu deschidere interdisciplinară și cu fidelitate față de adevărul revelat și de Tradiția Bisericii. Volumul are potențialul de a stimula dialogul și de a susține o receptare mai exactă a sensului convertirii în spațiul creștin actual. În aceste condiții, recomand cu convingere lectura și utilizarea sa ca reper pentru cercetare și pentru aprofundarea reflecției asupra misiunii Bisericii.

Pr. Prof. Emerit Dr. Gheorghe Petraru

II. FUNDAMENTELE BIBLICE ALE CONVERTIRII CREȘTINE

2.1. Vocabularul biblic al convertirii

Având în vedere numărul considerabil de surse la care trebuie să ne referim, trebuie să delimităm domeniul de extindere a proiectului și a limitelor acestuia. Pentru a face acest lucru, vom defini noțiunile de convertire. În primul caz, ne confruntăm cu trei tipuri de definiții: cele care provin din iudeo-creștinism, așa cum apar ele în Scriptură, cele care provin din filosofia greacă, în special stoicismul și neoplatonismul, și cele care vin de la cercetarea științifică contemporană.

Înainte de a vorbi despre problematica convertirii așa cum este ea prezentată în Vechiul Testament, am amintit prezența acestui cuvânt în limbajul filozofic grec, la școlile platoniciene, stoice și neoplatoniciene. Pentru aceștia, convertirea înseamnă purificarea minții, o întoarcere la sensibil. Vom evita definițiile filosofice: ele rămân în afara scopului nostru. Pe de altă parte, celelalte ne privesc direct. Pentru definițiile biblice, ne vom limita la cele care ne vin din textul grecesc al Bibliei și din textul latin al Vulgatei. În ceea ce privește definițiile științifice, ele ne vor arăta insuficiența unei definiții simple, în sensul logic clasic, în înțelegerea unei astfel de experiențe complexe. Astfel, la sfârșitul cercetării noastre, vom putea defini într-un mod precis toate comportamentele pe care le identificăm ca fiind convertiri religioase și care constituie obiectul specific al acestei teze.

2.1.1. Conceptul de convertire în Vechiul Testament

Toată Scriptura este o continuă chemare la convertire. Modelul arhetipal al convertirii este prezentat în *Geneză* prin explicația convertirii lui Avraam. Credința lui Avraam și comportamentul credinciosului vor fi văzute ca un exemplu care să urmeze nu numai în iudaism, ci și în creștinism și islam. Fie că este Vechiul, fie Noul Testament, este același apel, aceeași cale de a se întoarce.¹

În acest capitol nu este vorba de o analiză tehnică sau exhaustivă, conform regulilor stricte de exegeză, a tot ceea ce Scriptura ne spune despre convertire. Este mai degrabă un mod sintetic de a cerceta elementele caracteristice generale ale acestei experiențe a credinței, așa cum este, general, acceptată de exegeză. Cu toate acestea, Sfânta Scriptură o prezintă în moduri diferite.

Examinarea experienței convertirii în Sfânta Scriptură și reevaluarea tipului de convertire pe care multe Biserici îl încurajează în prezent reprezintă un punct de plecare necesar pentru această lucrare. Un prim pas în acest proces va fi examinarea termenilor biblici folosiți pentru convertire în Vechiul Testament și în Noul Testament.

În limbajul biblic vechi-testamentar există mai multe cuvinte care exprimă noțiunea de convertire:

Un termen folosit, care arată actul de restabilire a legăturii omului cu Dumnezeu, este verbul ebraic *shub*. Acest cuvânt, în sens literar, înseamnă a reveni, a se întoarce la locul de unde s-a îndepărtat,² iar în sens religios este întâlnit de 1059 de ori în Vechiul Testament și desemnează convertirea etică și religioasă.³ În 118 locuri din scrierile Vechiului Testament a fost folosit pentru a descrie o schimbare a relației dintre om și Dumnezeu. Această schimbare a relației a implicat o schimbare de direcție și un nou început – o convertire.⁴ Termenul exprimă întoarcerea omului din calea păcatului la calea ce duce spre Dumnezeu⁵:

„În Vechiul Testament, convertirea înseamnă pur și simplu întoarcerea la Iahve, Dumnezeul legământului cu Israel. Pentru israeliți, membrii prin naștere ai comunității legământului, convertirea înseamnă întoarcerea la Dumnezeul lor, Iahve, (Deuteronom 4, 30), cu sinceritate deplină, după o perioadă de lipsă de loialitate față de condițiile legământului”⁶.

¹ Despre aceasta vorbesc numeroși autori străini, cum ar fi: A. HULSBOSCH, *The Bible on Conversion...*, St. Norbert Abbey Press, Wisconsin, 1967; Robert, DUGGAN, *Conversion and the Catechumenate*, Paulist Press, Ramsey, New York, 1984, pp. 43 - 63.

² Heinz-Josef FABRY, *shub* în *Theological Dictionary of the Old Testament*, vol. XIV, p. 464.

³ H. CAZELLES, *La notion de „Shûb”...*, p. 19.

⁴ David John PRICE, *The Protestant Understanding of Conversion and its Implications for Missionary Obedience*, Doctor of Missiology Dissertation, Fuller Theological Seminary, 1979, p. 289.

⁵ Pr. prof. Athanase NEOIȚĂ, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, ed. Σοφία, București, 2004, p. 201.

⁶ J. D. DOUGLAS, *Dicționar biblic*, trad. Livius Percy, John Tipei, ed. a 4-a, rev. Editura Cartea Creștină, Oradea, 2008, p. 255.

Așa cum înțelege D. J. Price, termenul *shub* pot fi utilizat în oricare din cele două situații valide: *negativ*, adică omul se poate întoarce la nelegiuiri și la alți dumnezei [„ei s-au întors iarăși la fărădelegile strămoșilor lor, care n-au voit să asculte cuvintele Mele și au mers după dumnezei străini, slujind acelora. Casa lui Israel și casa lui Iuda au călcat legământul Meu, pe care l-am încheiat cu părinții lor” (Jeremia 11, 10)], sau întorcându-se de la Domnul însuși spre alte căi [„căci amaleciții și canaaneeii sunt acolo înaintea voastră și veți cădea de sabie, pentru că v-ați abătut de la Domnul și Domnul nu va fi cu voi” (Numeri 14, 43)], iar în mod *pozitiv*, această convertire se referă la întoarcerea de la răutăți sau greșeli spre Dumnezeu⁷ [„și cel nelegiuit, dacă se întoarce de la nelegiuirea sa, pe care a făcut-o, și face judecată și dreptate, își întoarce sufletul său la viață” (Iezechiel 18, 27)].

Verbul *shub*, luat din textul masoretic, are corespondent în Septuaginta verbele *epistrefho*, *apostrefho*, în Vulgata verbele *revertor* și *convector*, iar în Peshitta verbul *hefkakh*. În Isaia 31, 6; 55, 7; Jeremia 18, 7; Iezechiel 33, 12; Iov 36, 10, verbul *shub* este redat, după Septuaginta, prin verbul *epistrefho*, cu sensul de „a se întoarce către Domnul”, ziua în care un păcătos se întoarce de la păcatul său fiind numită „ziua întoarcerii către Dumnezeu”. În cartea profetului Isaia mai găsim scris: „Toți străjerii tăi ridică glas și laolaltă strigă glas de bucurie, că ei văd cu ochii când Domnul se întoarce în Sion” (Isaia 52, 2). Aici este vorba de dăruirea bunătății divine poporului ce s-a pocăit, adică Dumnezeu, Care nu mai privea spre Sion din cauza păcatelor poporului, după ce aceștia s-au pocăit, privește cu plăcere și „se întoarce din nou în Sion”. Hans Kasdorf vede folosința teologică a cuvântului *shub* ca una care „poartă ideea convertirii religioase și etice, în sensul de a se îndepărta de păcat și de a se întoarce la Domnul, de a-și schimba direcția, acțiunea, atitudinea și relația”⁸.

În Vechiul Testament, verbul *shub* se găsește în forma de *kal* de 679 ori, în *hifil* de 351 ori, în *nifal* de 5 ori, în *piei* de 10 ori și o dată în *hofal*.⁹

Folosit în forma *kal*¹⁰, verbul *shub* are sensurile de:

- a. a se îndrepta într-o direcție specială;
- b. a se îndrepta într-o direcție opusă;

⁷D. J. PRICE, *The Protestant Understanding of Conversion...*, p. 289.

⁸Hans KASDORF, *Christian Conversion in Context*. Scottsdale, Herald Press, Pennsylvania, 1980, p. 42.

⁹W. L. HOLLADY, *The root subh in the Old Testament*, Leiden, 1959, p. 7.

¹⁰W. L. HOLLADY, *The root subh...*, p. 12.

c. sau forma că cineva va ajunge (din nou) la punctul de plecare. Astfel, verbul *shub*, folosit în relație cu Dumnezeu, se referă la întoarcerea (convertirea) către Dumnezeu. După prorocul Osea, capitoul 11, versetul 5, această întoarcere se referă la credință.

Putem deduce din cele spuse că cele două texte, ebraic și grec, definesc întoarcerea la Dumnezeu cum s-ar realiza prin credință (cf. Evrei 11, 6). De aici putem concluziona că verbul *shub* are sensul de:

1. a se feri sau a se depărta de păcat;
2. a se apropia de Dumnezeu.

Alt cuvânt pe care îl întâlnim în Vechiul Testament este verbul ebraic *niham*, care desemnează căința pentru o acțiune nepotrivită, care nu trebuia să se fi întâmplat. Stanley Grenz arată că acest cuvânt ebraic, *niham*, care este legat de *shub*, „reflectă ideea de a afișa emoții, sugerează natura radicală și sinceră a pocăinței: „pentru aceea, mă urgisesc eu pe mine însumi și mă pocăiesc în praf și în cenușă” (Iov 42, 6).¹¹ Atunci când Dumnezeu cheamă Israelul să se pocăiască, această acțiune implică o întoarcere la el cu toată personalitatea, voința, emoțiile și rațiunea.

În Vechiul Testament putem observa că acțiunea de pocăință este redată și prin verbul *shub* la imperativ, cu sensul de a reveni la Legea lui Dumnezeu și a se îndepărta de la păcat. Verbul *shub* se găsește cu mici variante sau cu sinonime aproape în tot limbajul nord-vestic semitic, având același sau aproape același înțeles pe care îl are în limbajul ebraic biblic.

Un alt cuvânt care derivă de la verbul *shub* (a se întoarce) este termenul slavon „pocăință”, care este redat în limba ebraică prin substantivul *teshuba*¹². În Vechiul Testament, termenul *teshuba*, cu sensul de pocăință, îl găsim la profetul Osea: „Întoarce-te, Israele, la Domnul Dumnezeul tău, că tu te-ai poticnit din pricina fărădelegii tale! Găsiți rugi de pocăință, întoarceți-vă către Domnul și-I ziceți Lui: Iartă-ne orice fărădelege, ca să ne bucurăm de milostivirea Ta și să aducem, în loc de tauri, lauda buzelor noastre” (Osea 14, 2-3). Din acest text citat reiese că Dumnezeu cheamă la pocăință poporul Israel, care se îndepărtase de El din pricina fărădelegii și a idolatriei. Prin cuvintele: „găsiți rugi de pocăință, întoarceți-vă către Domnul și-I ziceți Lui: iartă-ne orice

¹¹ Stanley J. GRENZ, *Theology for the Community of God*, William B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1994, p. 406.

¹² A. E. COWLEY, *Hebrew grammar*, paragraful 85, lit. r, Oxford, 1980, p. 238.

fărădelege” precizează atât subiectul pocăinței (omul păcătos, poporul Israel), cât și obiectul ei: revenirea la Dumnezeu cu o stare de smerenie, umilință și cu rugăciune profund marcată de regretul pentru păcatul sau fărădelegea săvârșită. Avem aici, indirect, în sinteză, elementele pocăinței. Din acest text reiese că fărădelegile apasă asupra conștiinței păcătosului, care, prin pocăință sinceră (prin rugăciunile de pocăință), își mărturisește căința pentru răul făcut și își manifestă dorința de a reveni la Dumnezeu, la Legea sfântă, arătând, în același timp, caracterul interior-spiritual al pocăinței. Profetul Osea pune în evidență valoarea superioară a pocăinței sincere față de sacrificiile animale, care sunt lipsite de o reală participare a celui păcătos la actul de implorare și slăvire a lui Dumnezeu.

Desigur, Dumnezeu este cel care cheamă pe om la pocăință prin profeții săi: „Și acum, zice Domnul, întoarceți-vă la Mine din toată inima voastră, cu posturi, cu plâns și cu tânguire. Sfâșiați-vă inimile, nu hainele voastre, și întoarceți-vă către Domnul Dumnezeul vostru, căci El este milostiv și îndurat, încet la mânie și mult milostiv, și-I pare rău de răul pe care l-a trimis asupra voastră. O, de v-ați întoarce și v-ați pocăi, zice Domnul” (Ioil 2, 12-14). Christopher J. Wright observă că „Dumnezeu caută cel mai mult, cu nerăbdare, convertirea poporului său, care pare cel mai adesea aplecător să se îndepărteze de El în «convertirea apostaziei», decât să se întoarcă spre El în convertirea pocăinței și a restaurării”¹³. În Vechiul Testament, convertirea este cel mai bine înțeleasă prin relația, legământul dintre Dumnezeu și Israel, unde chemarea la pocăință este chemarea de a restabili comuniunea dintre Dumnezeu și poporul Său.

Pocăința, pentru Israel, implică ideea de a se abate de la căile păcătoase și de a se întoarce la Dumnezeu. Acest act de pocăință este marcat de o credință sinceră, în care oamenii sau membrii unei națiuni își recunosc greșelile și simt un sentiment de vinovăție. În plus, remușcarea exprimată trebuie să fie însoțită de întoarcerea la singurul Dumnezeu adevărat, cu hotărârea de a înceta să facă ceea ce este greșit și să facă ce este drept¹⁴: „Învățați să faceți binele, căutați dreptatea, ajutați pe cel

¹³ Christopher J. H. WRIGHT, *Implications of Conversion in the Old Testament and the New Testament*, *International Bulletin of Missionary Research* 28, no. 1, January 2004, p. 14.

¹⁴ Paula FREDRIKSEN, *Repentance*, în *The Oxford Companion to the Bible*, eds. Bruce M. Metzger, Michael D. Coogan and Paula Fredriksen, Oxford Biblical Studies Online, <<http://0-www.oxfordbiblicalstudies.com.catalog.georgefox.edu/article/opr/t120/e0623>>, accesat în data de 21 noiembrie, 2018.

apăsător, faceți dreptate orfanului, apărați pe văduvă! Veniți să ne judecăm, zice Domnul. De vor fi păcatele voastre cum e cârmâzul, ca zăpada le voi albi, și de vor fi ca purpura, ca lâna albă le voi face” (Isaia 1, 17-18), sau „Sionul va fi răscumpărat prin judecată și locuitorii săi care se vor întoarce la credință, prin dreptate” (Isaia 1, 27), sau „căutați binele, și nu răul, ca să fiți vii, și, așa, Domnul Dumnezeu Savaot va fi cu voi, precum ziceți că este. Urâți răul și iubiți binele și hotărâți judecata cea dreaptă la porți, poate că Domnul Dumnezeu Savaot Se va milostivi de cei rămași ai lui Iosif” (Amos 5, 14-15). Atunci când Dumnezeu cheamă Israelul să se convertească, această acțiune implică o întoarcere la el cu pocăință, cu toată personalitatea, voința, emoțiile și rațiunea.

Conceptul biblic al convertirii are o rădăcină foarte veche în Vechiul Testament, care este încorporată chiar și în relatările despre creația și căderea omenirii (Geneză 1-3). De la cădere până la Întrupare, istoria mântuirii prezintă în mod repetat tema înstrăinării umane de Dumnezeu și a invitației lui Dumnezeu către întoarcere, spre convertire, unde chemarea la pocăință este chemarea de a restabili relația de legământ dintre Dumnezeu și poporul Său. Întrebarea inițială a lui Dumnezeu față de Adam a fost, implicit, o chemare la convertire, căci, de la început, chemarea lui Dumnezeu s-a ciocnit de infidelitatea omului; de la început, omul, îndoielnic față de Dumnezeu, a fugit de prezența Sa. Pentru a aduce omul necredincios înapoi în direcția corectă, Dumnezeu trebuie să-l facă să-și dea seama că a rătăcit, chemându-l: „Adame unde ești?”. Iar Adam Îi răspunde: „Auzit-am pașii Tăi în grădină și m-am temut, fiindcă eram gol și m-am ascuns”. Așa începe procesul interior al omului, care s-a murdărit cu fărădelegea, care nu poate să rămână ascuns și care dorește Căința. Această căință a omului încinge sufletul, ca acesta să ofere mult mai mult și să aducă lui Dumnezeu, în locul ei, pocăința: „Prin pocăință, omul își vine în sine, redevine sănătos, integru”¹⁵, și Dumnezeu îl iartă. Dar Adam nu s-a pocăit, ci s-a căit. Astfel, de la păcat spre căință, pocăința devine calea omenirii întregi spre întoarcerea la Stăpânul.

Așadar, substantivul *teshuba* = pocăință (cf. Matei 3, 8 și Luca 3, 8) are un dublu conținut, exprimând, în același timp, acțiunea de îndepărtare radicală de la păcat și actul de apropiere către Dumnezeu prin restaurarea vieții omului păcătos în practicarea virtuților.

¹⁵ Pr. Iustin POPOVICI, *Credința ortodoxă și viața în Hristos*, traducere Prof. P. Bălan, Editura Bunavestire, Galați, 2003, p. 226.

Conceptul de pocăință din Vechiul Testament oferă un fundal util pentru o înțelegere a convertirii în Noul Testament. Termenul „pocăință” îl găsim și în Noul Testament, la Sfântul Evanghelist Matei (3, 8; 3, 11; 9, 13), la Sfântul Evanghelist Luca (3, 3; 5, 32; 15, 7; 24, 47), și-n Faptele Apostolilor (5, 31; 11, 18; 13, 24; 20, 21; 26, 10).

2.1.2. Terminologia convertirii în Noul Testament (επιστροφή, μετάνοια)

În Noul Testament, convertirea desemnează trecerea omului din starea de păcat la har sau întoarcerea omului la Dumnezeu. Nu este scriere în Noul Testament unde să nu se vorbească despre acest scop mântuitor: *pocăința, întoarcerea omului la Dumnezeu, făptură nouă, viața cea nouă*. Pentru a vorbi despre convertire, versiunea Septuagintei utilizează în principal doi termeni: *metanoein* și *epistrephein*.¹⁶ Septuaginta traduce cuvintele ebraice *shub* prin verbul grecesc *epistrephein*, respectiv verbul *niham*, prin verbul grecesc *metanoein*, dar fără pericolul de a le confunda semnificațiile.¹⁷

Termenul cel mai folosit în Vechiul Testament este *epistrephein*, iar în Noul Testament este *metanoein*. Vechiul Testament folosește puțin cuvântul *metanoein* (de 27 de ori); el folosește verbul *epistrephein* de peste 550 de ori și de 7 ori substantivul *epistrophe*. Noul Testament folosește cuvântul *metanoein* de 56 de ori și cuvântul *epistrephein* de 36 de ori, ultimul având, în general, sensul, nereligios, al unei simple reveniri la planul fizic și spațial. Semnificația cuvântului *epistrephein* este de a se întoarce și nu are un înțeles care este în mod inerent sacru sau religios. În greaca clasică și seculară, spunea profesorul teolog William Barclay, *epistrephein* „este un cuvânt obișnuit și nu are nici un sens religios tehnic”¹⁸.

În Noul Testament, cuvântul *epistrephein* folosit de Septuaginta a apărut de la rădăcină ebraică *shub*. Această rădăcină, care apare de 1059 de ori (de 111 ori numai în Ieremia), este de obicei (aproximativ 70% din cazuri) tradus în greacă prin rădăcina *-strephe*, precedată de prefixele *-epi* și *-apo*, uneori *-ana*.¹⁹ Ca și cuvântul *shub*, pe care îl transpune în mod regulat, cuvântul *epistrephein* este folosit destul de des chiar și

¹⁶ Pierre HAUDEBERT, *L'appel à la conversion. Actes 2. 37-40*, Faculté de Théologie, Université Catholique de l'Ouest, Angers, 1981, p. 78.

¹⁷ H. CAZELLES, *La notion de „Shûb” ...*, p. 21.

¹⁸ W. BARCLAY, *Turning to God, A Study of Conversion in the Book of Acts and Today*, The Saint Andrew Press, Edinburg, 1963, p. 18.